

Državne meje in evropsko povezovanje

Namen tega članka je preseči tradicionalno predstavo o državnih mejah kot o ločnicah med posameznimi homogenimi sistemi (med domačim in tujim, med našim in njihovim in tako naprej), ki naj bi se med seboj razlikovali. Želela bi, da bi z osvetlitvijo nekaterih dejstev, ki opredeljujejo državne meje v evropskem prostoru v zadnjih nekaj desetletjih, pripomogla k lažjemu razumevanju čezmejnega povezovanja in sproščanja nacionalnih okvirov tako v vsakdanjem življenju kot tudi v politiki in konec koncev tudi v sociološkem raziskovanju.

Tako v članku navajam najprej prizadevanja politike glede državnih meja, nato pa navajam še primere iz življenja mimo državnih meja, o katerih uradni viri ne govorijo ali pa jih le opredeljujejo kot odklonske. Slednje se zdi posebej zanimivo, saj nakazuje smernice nadaljnega raziskovanja in obravnavanja državnih meja ter dogajanja v zvezi z njimi v prihodnje.

Preučevanje državnih meja v sociologiji¹

Obširnejša diskusija o spremenjeni naravi državnih meja se začne v začetku sedemdesetih let najbrž na pobudo Sveta Evrope. Takrat namreč lahko tako v sociološki literaturi (Strassoldo, Von Malchus, Mlinar in drugi) kot tudi v dokumentih sveta (Strassoldo, Von Malchus in drugi) zasledimo imena istih avtorjev, ki sociologijo meja v tej ali oni smeri razvijajo tudi kasneje.² Diskusije na to temo pa takrat spodbuja tudi Inštitut za mednarodno sociologijo v Gorici (Italija), ki je na znameniti meji med Vzhodom in Zahodom. V sedemdesetih letih se njihove diskusije osredotočijo na obravnavanje medregijskega sodelovanja v različnih državah.³ V osemdesetih raziskujejo državne meje kot ločnice med matičnimi narodi in narodnostnimi manjšinami v Evropi (Boileau, De Marchi, Sussi in drugi), v devetdesetih pa se obmejnih tem lotevajo s povezovanjem obmejnih mest.

Sicer pa v devetdesetih letih v Evropi pride do pomembnega političnega preobrata, ki prekine dotedanjo blokovsko delitev sveta in vpliva tudi na sociološko raziskovanje (Bernik, 1991: 57). Procesi, ki so potekali od padca berlinskega zidu do danes, so vsaj v Evropi vodili naproti vse večji homogenizaciji, t.j. k poenotenju tehnoloških in organizacijskih standardov, in slednje je najbrž pospešilo multidisciplinarne razprave o zatonu nacionalnih držav in o prehodu k mrežnemu selektivnemu povezovanju. V tem kontekstu se državne meje kot predmet diskusije umaknejo v ozadje in nastopajo večinoma le kot element za prikazovanje razlike med tokovi vsakdanjega življenja (transnacionalnimi prometnimi, informacijskimi in

¹ Začetke sociološke obravnave državnih meja sicer predstavljajo dela belgijskega sociologa De Greefa v začetku tega stoletja, ker pa na tem mestu govorimo o državnih mejah po drugi svetovni vojni, naj omenim le nekatera kasnejša prizadevanja.

² Strassoldo poskuša oblikovati sociološko teorijo meja in se kasneje ukvarja s sociologijo mednarodnih odnosov, Von Malchus pa se kasneje ukvarja z metodami mednarodnega sodelovanja obmejnih regij v Evropi.

³ Na italijansko-slovenski meji se takrat na primer liberalizira maloobmejni promet, govori pa se tudi že o mnogostranskih regionalnih povezavah, kot je pri nas na primer Delovna skupnost Alpe-Jadran.

drugimi tokovi) in politiko (nacionalno državo) (Kamman, 1993: 65, Naisbitt, 1994: 38, Mlinar, 1994: 815).

Spreminjanje državnih meja

Državne meje so bile, tako kot so še danes, vedno proizvod svojega časa. To pomeni, da so se v njih institucionalizirani konglomerati do takrat nakopičenih predstav o lastnem in sosednjem sistemu, o ciljih, ki jih je možno doseči z manipuliranjem s teritorialnimi mejami in o drugem.⁴ Kaj konkretno je bilo postavljeno na teritorialnih mejah države kot simbol začetka ali konca ozemlja države, pa je bilo odvisno tudi od zemljepisne lege posamezne države (npr. otoške države...). Sicer pa so bili dejavniki spreminjanja državnih meja in njihovega nadzora⁵ splošni družbeni trendi, ki so potekali v razlikah smeri modernizacije in civiliziranosti.⁶ V glavnem je šlo za iskanje ravnotežja med skrajnimi gospodarskimi, vojaškimi in drugimi ekspanzionističnimi zmogljivostmi držav ter vzajemnim spoštovanjem, ki je temeljilo predvsem na skupnih ciljih.

Zaprte meje po drugi svetovni vojni

a) Nastanek novih periferij

Po drugi svetovni vojni sta velesili, takratna politična vojaška in ekonomska centra sveta, na svoje meje v Evropi postavili železno zaveso.⁷ To je pomenilo prekinitev skoraj vsakršnih vezi na relaciji od Baltiškega morja do češko-slovaške meje, pravzaprav preusmeritev teh vezi v nasprotno stran, stran od nove meje.

b) Oviran gospodarski, kulturni in demografski razvoj

Podobno kot danes mediji poročajo o težavah novo nastalih držav, so tudi takrat največje težave občutili v gospodarstvu. Nova državna meja s Poljsko je na primer nemško mesto Bischofswerden osiromašila za kar 90 odstotkov trga in nato kar za 23 odstotkov prebivalstva, ki se je zaradi neugodnega gospodarskega položaja izselilo (Gasson, 1979: 12). Nekatera območja so ostala brez upravnih, kulturnih, izobraževalnih in trgovskih središč. To se je na primer zgodilo tudi na meji med Jugoslavijo in Italijo. Prekinjene so bile tudi prometne poti med obema stranema. Tako so že tako tako nenaseljeni obmejni pasovi postali nerazvita območja, brez ustrezne infrastrukture, v katera se je naselila vojska kot edina takrat pooblaščenca za nadzor nad državno mejo.

⁴ Lingvistične analize so na primer pokazale, da besede, s katerimi označujemo meje v angleškem ali italijanskem jeziku, v sebi nosijo predvsem prostorske in varnostne konotacije, ki narekujejo segregacijo (Strassoldo, 1970: 18 in 1979: 152).

⁵ Izraz nadzor beri tudi kontrola. Lektorji sicer priporočajo namesto izraza kontrola izraz nadzor, vendar pa med obema obstaja pomenska razlika, pri čemer gre pri izrazu nadzor za nekoliko bolj neposredno in operativno obliko delovanja (podobno kot v angleškem jeziku med izrazoma supervision in control).

⁶ Naj omenimo samo nekatere procese, ki so bolj ali manj skupni vsem državnim mejam v Evropi: institucionalizacija in formalizacija, profesionalizacija in diferenciacija organov mejne kontrole, njihova specializacija in tehnologizacija, deterritorializacija, demilitarizacija in drugi.

⁷ Železna zavesa je izraz, ki zaradi zelo pogostega uporabljanja ob najrazličnejših priložnostih zveni že neresno, sploh pa nestrokovno. Tudi to je eden od kazalcev kako globoko in vsakdanje življenje nam je prodrli izraz, ki pravzaprav pomeni visoko, skoraj absolutno stopnjo nadzora na državni meji.

c) Prekinjene komunikacije z nekdanjimi zaledji in centri

Čezmejne komunikacije tistega časa so bile bolj redke in tudi te so bile strogo nadzorovane. Pridobivanje dovoljenja za prestop državne meje je bil zelo zapleten birokratski postopek, katerega izid je bil v končni fazi velikokrat posledica arbitrarne presoje kakšnega političnega organa. Nekatere države so pri svojih prizadevanjih za omejevanje stikov s tujino na svoje meje postavile celo minska polja ali so sezidale zid. Nadzorovale so tudi poštno in telefonske povezave in obstajal je interes celo za natančno evidenco radijskih sprejemnikov znotraj države.

d) Centralizacija, politizacija in mistifikacija čezmejnih posegov

Sicer pa je javno dostopnih dokumentov o nadzoru državnih meja v tem času le malo in prav nedostopnost informacij v zvezi s tem je najbrž bil glavni vzrok za nastanek raznih alternativnih, na primer filmskih virov, namenjenih širšemu občinstvu, s takšno vsebino (akcijski filmi, kriminalke). Mistifikacije razmer pa so koristile tudi politiki in ekonomiji, saj je železna zavesa kot ograda pred namišljeno politično pošastjo naredila veliko uslugo predvsem ekonomiji, ki se je na ta način zavarovala pred morda cenejšimi proizvodi z Vzhoda in sindikalnim gibanjem, ki so se zavarovala pred morda cenejšo delovno silo z Vzhoda (Centre for Peace and Conflict Research, 1990: 7).

Odpiranje državnih meja: različne države, različne meje, različno odpiranje meja

Nekdanje državne meje so se med seboj zelo razlikovale. Največkrat je bila stopnja nadzora na njih odvisna od stopnje sorodnosti med *sosealnima* sistemoma, ki ju je meja ločevala. Proces v zadnjih desetletjih so pokazali, da sta bili pri odpiranju državnih meja najpomembnejši politična in ekonomska bližina med sistemi. Svojo vlogo pa so v teh procesih odigrala tudi druga dejstva, na primer kulturna bližina, skupna zgodovina ali strateška lega države. Torej: tako kot so se med seboj razlikovale same države, tako so bili tudi postopki za odpiranje ovir med njimi različni.

Odpiravanje meja med državami današnje evropske zveze

Prve konkretne pobude, ki so predvidevale umik nadzornih organov z mejnih črt med državami v Zahodni Evropi, srečamo v petdesetih letih ob podpisu Rimskega sporazuma. V njem so podpisnice predvidevale vzpostavitev skupnega trga s svobodnim medsebojnim pretokom ljudi, blaga, kapitala in storitev ter skupno politiko v kmetijstvu in prometu. Carinska unija je bila ustanovljena relativno hitro in pri prostem gibanju blaga in dobrin je bil dosežen viden napredek. Vseeno pa so podpisnice Rimskega sporazuma ohranile nekdanja carinska mesta na medsebojnih mejah in jih uporabljale za nadzor nad davki, za trgovinski, gospodarski, zdravstveni, policijski in statistični nadzor še nadaljnjih skoraj trideset let. V osemdesetih letih pa so te države s sprejetjem več dokumentov (White Paper 1985, Single European Act 1987 in drugo) sklenile do leta 1992 odpraviti še preostali nadzor medsebojnih izmenjav na notranjih mejah (Evropska komisija, 1990). V skladu s tem je bila predvidena vrsta prehodnih ukrepov. Na primer formalnosti glede pretoka blaga, ki so bile prej na (notranjih) mejah, so preselili

na druga območja znotraj skupnosti. Podobno je predvidel Schengenski sporazum glede nadzora nad priseljivanjem v skupnost držav in glede gibanja delovne sile znotraj skupnosti. Poenoteni pa so bili tudi davčni sistem in tehnični standardi (Evropska komisija, 1992).

Ločnica med Vzhodom in Zahodom, zunanja meja evropske zveze

Vzporedno z uskladitvijo zakonodaje in najrazličnejših standardov ter z odpravljanjem meja med državami Zahodne Evrope se je kot mehanizem za vzpostavljanje in ohranjanje novega političnega in gospodarskega sistema institucionalizirala zunanja meja skupnosti. Njena zemljepisna lega se zaradi sprejemanja novih in novih članic nikoli ni dokončno ustalila. In zdi se, da se tudi v bližnji prihodnosti še ne bo. Slednje je najbrž razlog, zakaj se zunanje meje skupnosti tudi organizacijsko ne opredelijo natančneje. Če opazujemo vlogo posameznih državnih organov pri mejnem nadzoru, bodisi na notranji ali na zunanji strani meje, nikakor ne moremo reči, da se je nadzor na tej meji poostiril. Mediji sicer občasno poročajo o okrepitvah nadzora na zunanji meji, vendar se takšno poročanje zdi zgolj posledica aktualnih političnih dogodkov in ne izraz dolgoročnejših trendov. Tako so na primer mediji ob vstopu Avstrije v Evropsko zvezo poročali o prizadevanjih za okrepitev nadzora na slovensko-avstrijski meji, hkrati pa nam dolgotrajnejše opazovanje evropske zunanje meje na slovensko-italijanskem delu sugerira nasprotno ugotovitve.⁸

a) Vprašanje prednosti: dvostranski ali mnogostranski sporazumi, vloga maloobmejnega prometa

Slovensko-italijanska meja je bila kot meja med socializmom in kapitalizmom relativno blaga. K temu sta najbrž pripomogla položaj Jugoslavije kot neuvrščene države in prisotnost slovenske manjšine v Italiji ter italijanske manjšine v Jugoslaviji. Slednje je bilo tudi vzrok, da se je že relativno zgodaj, leta 1949 ob podpisu dodatka k mirovni pogodbi, pojavilo obojestransko sporazumevanje glede vzpostavitve maloobmejnega prometa ob do takrat dve leti skoraj absolutno zaprti meji. V petdesetih in v začetku šestdesetih let⁹ za natančnejšo opredelitev maloobmejnega prometa državi podpišeta dva Videmska sporazuma, ki ob medsebojni primerjavi in ob primerjavi s še tretjim Videmskim sporazumom iz začetka osemdesetih let kažeta na proces opuščanja nadzora (vsaj) maloobmejnega prometa. Na opuščanje nadzora maloobmejnega prometa kaže tudi podpis Osimskih sporazumov v sedemdesetih letih.

Glede nadzora tranzitnega prometa na podlagi teh informacij sicer ni mogoče trditi enako, vendar pa tudi ne nasprotno. Sploh pa ne moremo trditi, da se je nadzor na državni meji poostiril, če opazujemo vloge posameznih državnih organov pri nadzoru meje v zadnjih nekaj letih po osamosvojitvi Slovenije.

V Jugoslaviji so kontrolo na državni meji opravljale vojska, policija, carinske in inšpekcijske službe. Na slovensko-italijanski meji je vojska nadzorovala mejno črto tako, da je bila ta po celotni dolžini razdeljena na osem lihih in sodih odsekov,

⁸ Še vedno pa lahko pričakujemo poostritev ukrepov, tako kot jih določa nedavno dopolnjeneni Schengenski sporazum.

⁹ Za primerjavo: ko v Rimu sklenejo odpraviti meje med zahodnimi državami, v Berlinu pa tako rekoč na isti meji kot med Slovenijo in Italijo gradijo berlinski zid.

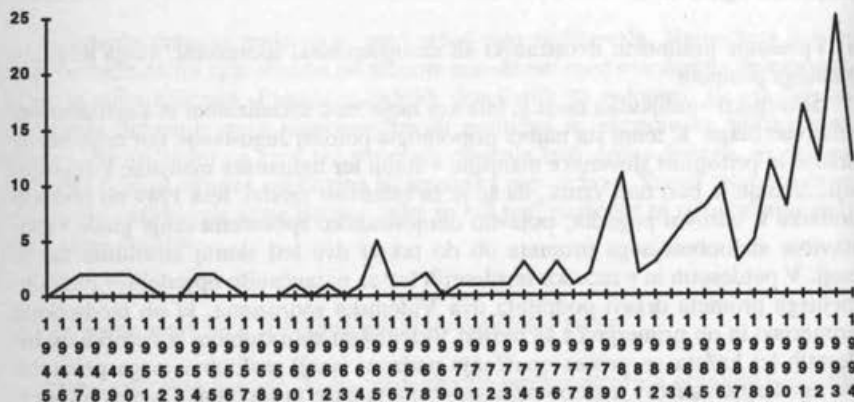
ki so jih izmenično nadzorovale vojaške enote obeh držav. V posameznem odseku je bilo določeno število stražarnic, med katerimi so patrolirale žive straže. Te so imele pooblastila, da lahko legitimirajo in pregledujejo osebe ter na ta način lahko tudi z uporabo službenega psa, fizične sile ali celo strelnega orožja preprečujejo mejne incidente (Čeferin, 1990: 27). Z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 se je vojska z mejne črte umaknila in nadzor prepustila policiji. Po posebni uredbi iz leta 1994 pa na nekaterih mejnih prehodih kontrolo opravljajo samo še organi carinske službe.

Zdi se torej, kot da imajo pri kontroli na državni meji prednost dvostranski sporazumi. Hkrati, kot se liberalizira gibanje oseb, blaga in drugih stvari v maloobmejnem prometu, se namreč tudi opušča nadzor državne meje tudi na preostalih delih mejne črte, ki sicer niso namenjeni za prehajanje, so pa zato, predvsem za prebege oseb, ki navadno nimajo stalnega bivališča ob meji, primerni.

b) Pogosto spreminjanje zakonodaje v zvezi z nadzorom na državni meji

Sicer pa se, kot že rečeno, ureditev nadzora na državni meji dokaj hitro spreminja. V zadnjih petdesetih letih je bilo na primer za ureditev državnih meja ob ozemlju Slovenije sprejetih 89 različnih predpisov, približno polovica od teh samo v zadnjih petih letih.

GRAF 1: DINAMIKA SPREMINJANJA ZAKONODAJE V ZVEZI Z DRŽAVNO MEJO V OBDOBJU OD LETA 1945 DO 1994.

Legenda: Na abscisi so leta objav pravnih določil v Uradnem listu, na ordinati pa število pravnih aktov, objavljenih v Uradnem listu v enem letu.

Življenje mimo državnih meja

Državna meja je institucija države in njeno delovanje je vsaj v demokratičnih sistemih urejeno s pregledno zakonodajo. Deregulacijski trendi v zadnjem desetletju pa so povzročili nastanek novih pojavov, vzorcev čezmejnih komunikacij, ki v zakonodajah držav niso opredeljeni in, kot vidimo iz zgornjega grafa (Graf 1), jih država ne more dohitevati. Nekateri med njimi se dogajajo spontano, ne da bi se ozirali na prisotnost državnih meja, drugi pa prav zaradi državnih meja sploh

nastajajo. Država je namreč na meji dejansko prisotna. To pomeni, da svojimi institucijami posredno ali neposredno vpliva na življenje ob meji in z mejo. Za institucije nadzora sta na primer značilni prostorska in časovna organiziranost delovanja (da so določene funkcije nadzora postavljene v posebej za to namenjen prostor, da je ta nadzor možen samo v določenem času in na določen način itn.). Kaj pa se dogaja zunaj formalnega prostora in časa ali ob domiselnih interpretacijah obstoječe zakonodaje?

Teritorialna neločljivost življenja v naravi

Narava je eden najočitnejših dokazov, kako je življenje ob meji lahko veliko bolj kot življenju v središču podobno življenju na drugi strani meje. Kontinuiranost ne glede na mejo lahko opazimo že v podobi pokrajine, v podnebju. Konfiguracija terena in iste vremenske razmere so bile vsaj na začetku osnove medsosednjih odnosov. Danes je to najočitnejše na primer pri reševanju vprašanj onesnaževanja, oskrbe s pitno vodo in preprečevanja naravnih katastrof (potresov, poplav in požarov). Pred nekaj leti so veliko pozornosti vzbudili zračni tokovi, ki so dokaj hitro raznašali po Evropi radioaktivni prah iz černobilske elektrarne. Lani pa smo bili priča pojavi, kako je topljenje snega v Alpah povzročilo finančni kolaps zavarovalnic na Nizozemskem. Reke, v katere se steka voda iz Alp, so namreč tako narasle, da so v sicer skoraj tisoč kilometrov oddaljeni državi povzročile poplave in s tem veliko materialne škode. Podobno je z ozonsko luknjo, ki ogroža tudi tiste države, v katerih se industrija izogiba nevarnim tehnološkim postopkom.

Po načelih narave pa se ravna tudi živali. Posebej neudomačene živali, katerih življenjski prostor ni kopno, na primer ribe in ptice, pogosto zaidejo na ozemlje sosednje države.

Nova tehnologija in nadzor čezmejnih transakcij

Razvoj znanosti in tehnologije je v zadnjem stoletju, predvsem zaradi izpopolnjevanja tehnologije, ki je omogočila komuniciranje na razdaljo, med ljudi vnesel nov način življenja, ki je bil prostorsko reorganiziran (Mlinar, 1990). Eksponencialna rast je omogočala eksponencialno množenje življenjskih stilov in tako tudi selektivno povezovanje individualnih in kolektivnih subjektov ne glede na državne meje. Države so se na nove razmere odzivale različno. Najprej so se še trudile dejavnosti na svojih mejah prilagajati novi praksi. Odpravile so na primer frontalno obrambo državnih meja. Nato, zaradi razvoja prometnih sredstev, ki so državne meje še bolj deteritorializirala (Mlinar, 1990), so uvedle dejavnost nadzora tudi v notranjost ozemlja, na letališča, v пристanišča... S pojavom novih infrastruktur (telefonskih, elektromagnetnih...) pa je zamejevanje ali vsaj nadziranje čezmejnih transakcij postalo nemogoče. Teoretično je sicer nadzor nad temi infrastrukturami možen (na primer z doslednim nadzorom nad posameznimi izvori in cilji komunikacij, nad oddajniki in sprejemniki), vendar pa je zaradi preobremenjenosti transakcijskih omrežij (Kamman, 1993: 75) v praksi neizvedljiv. Zadnja prilagoditev držav na razmere preobremenjenosti je bila uvedba potencialnega nadzora (Mlinar, 1994). To pomeni nadzor le tistih akterjev čezmejne transakcije, za katere se pooblaščen oseba odloči, da je ta potrebna.

Ugodna zemljepisna lega in dokaj naklonjena politika do manj razvitih držav sta gotovo prispevali k temu, da je bila Slovenija še pred nekaj leti prijazen koridor, skozi katerega se je Vzhod selil na Zahod (Mladina, 1991: 26).¹⁰ V prvih petih mesecih leta 1991 so pri nelegalnem pristopu slovenske meje zalotili približno 6000 ljudi (Mladina, 1991: 13). Če upoštevamo, da ne zalotijo vseh, postane to število še večje. Za marsikoga se je avantura končala usodno. Obstajale pa so tudi mreže, ki so ne glede na prizadevanja držav,¹¹ bolj ali manj normalno delovale in ki naj bi se ravnale po načelu izogibanja nadzoru meje v prostoru in času. Z izbruhom vojne na Balkanu pa naj bi se pot nelegalnih migracij in trgovine razpršila, preselila tudi na druga ozemlja.

Simbol ukrepov zoper tovrstno nelegalno priseljevanje, pa tudi zoper nelegalno mednarodno trgovino in kriminal, je gotovo Schengenski sporazum. Ta med drugim predvideva tudi intenzivno poostreitev nadzora na zunanjih mejah Evropske zveze.

Vsakdanje življenje in subkultura ob meji

Vsakdanje življenje in kultura obmejnega prebivalstva sta prostor, v katerem se neživljenjskost pravnih določil, in tem primeru zakonodaje, ki ureja čezmejne posege, morda najbolj izraža. Državna meja je namreč, kot je bilo povedano že v zgornjih poglavjih, formalni poseg v neformalno, vsakdanje življenje. Na primer državna meja med Slovenijo in Italijo obstaja šele nekaj desetletij. To pomeni, da je meja, takrat ko so jo postavili, razdelila družine, ki so danes formalno ločene šele dobro generacijo, morda dve.

Da so vezi med starši in otroki ali med brati in sestrami močnejše od formalnih predpisov, je priznala tudi uradna politika z institucionalizacijo maloobmejnega prometa. Na ta način je država obmejnemu prebivalstvu naklonila nekaj privilegijev, ki pa si jih je obmejno prebivalstvo še dodatno prirojilo (z iskanjem lukenj v zakonih). Tako je večina obmejnega prebivalstva imela lažji dostop do poseganja v sosednji sistem. Danes so se najbrž tudi zaradi deetatzacije socialne sfere in ponovnega obremenjevanja družin in samopomoči nekdanje družinske vezi okrepile in kar nekaj ljudi s tega področja si je na oni strani meje tako lažje našlo zaposlitev, se začelo šolati ali celo prejemati italijanske pokojnine.

Poleg naštetega pa ima obmejno prebivalstvo še eno neformalno ugodnost in prednost pred preostalim prebivalstvom. Gre za dejstvo, da je v obmejnih organih nadzora večinoma zaposleno tamkajšnje prebivalstvo, katerega namen ni, da bi škodovalo svojim sosedom in tako samemu sebi. Predvsem nima takšnega namena, če se zaveda, da mora nadzirati transakcije (na primer cariniki, ki nadzirajo maloobmejni promet), ki niso hudo nevarne za državo.

Tudi prostorska in časovna razporeditev mejnega nadzora sta vplivali na organizacijo življenja ob meji. Nekatere dejavnosti so na primer svoj delovni čas pril-

¹⁰ Do izbruha vojne na Balkanu naj bi pot nelegalnih migracij v Evropo potekala iz Turčije po glavnih železnicah in cestah čez Sofijo, Beograd in Zagreb. V Sloveniji pa naj bi se migrantski val razdelil na tiste, ki želijo na sever (ti naj bi mejo prečkali na Štajerskem ali na Gorenjskem), in tiste, ki želijo na zahod (ti pa naj bi pot nadaljevali skozi Vipavsko dolino in Kras).

¹¹ Emir Kusturica je konec osemdesetih let o tej temi posnel film z naslovom *Dom za obešanje*. Film delno temelji na resničnih podatkih o nelegalnem prehajanju slovensko – italijanske meje.

godile delovnemu času mejnih prehodov (prostocarinske prodajalne, gostinski lokali, bencinske črpalke...). Državna meja je torej vplivala na to, da so se med ljudmi ob meji pojavili bolj ali manj podobni načini življenja in preživljanja. Predvsem je prišlo do podobnih potrošniških navad in drugačne prakse razpolaganja z denarjem (varčevanje v tujini, prekupčevanje...), ki so jih omogočala dvolastniška potrdila in prepustnice.

Sklep

Po tem ekskurzu na področje državnih meja bi torej lahko rekli, da državne meje najbrž še nikoli do zdaj v zgodovini nacionalnih držav niso tako malo vplivale na vsakdanje življenje in na posamezne težnje po osamosvajanju ali čezmejnem povezovanju kot danes.

Državne meje so bile dolgo pomembno mesto, na katerem so države uresničevale svoje politike. S pomočjo nadzora na državni meji so izvajale varnostno politiko, s carinjenjem so polnile državno blagajo, z občasnim simboličnim odpravljanjem mejnega nadzora so krepile medsosodne odnose itn. Vendar pa je bila takšna zamisel delovanja državne meje prilagojena načinu življenja, ki ni predvidevalo nenadzorovanega vdiranja na ozemlje države. Danes pa, kot smo videli, vse bolj prihaja do nenadzorovanih vdorov. Vsi seveda za državo niso zanimivi, nekateri med njimi pa neposredno ogrožajo njeno stabilnost in tako varnost (na primer nenadzorovano odtekanje domače valute v tujino ali nenadzorovani pritok bistveno ugodnejših ponudb in povpraševanj bodisi delovne sile ali česa drugega). Zato potem tudi prihaja do nerazumljivih, nasprotujočih in diskriminacijskih ukrepov držav, ki so se deklarirale za demokratične. Države so torej pred novim izzivom, kje in kako zagotoviti mehanizme, ki jih je nekoč predstavljala državna meja.

Do nadaljnjega smo torej še vedno v toku deregulacije. Takšno stanje je, kot vidimo, dvorezen meč. Po eni strani smo si s pomočjo moderne komunikacijske tehnologije približali nekoč oddaljene stvari in tako omogočili nastajanje novih (življenjskih) svetov, po drugi strani pa nam je to povzročilo neželene izpade, ko s slabitvijo države izgubljam pomemben mehanizem za vzdrževanje stabilnosti in tako varnosti. Naj to ostane izziv tudi za nadaljnja raziskovanja.

LITERATURA

BERNIK, Ivan (1991): *The Emergence of Post-Socialist Societies: Structures and actors*. Friedrich Naumann Foundation and National Institute for Policy Studies, Manila.

CENTRE FOR PEACE AND CONFLICT RESEARCH (1990): *The European Security Order Recast, Scenarios for the Post-Cold War Era*. Kobenhaven.

CERNY, G. Philip (1991): *The Limits of Deregulation: Transnational Interpenetration and Policy Change*. European Journal of Political Research, št. 2-3.

ČEFERIN, Jaka (1990): *Vloga organov za notranje zadeve na državni meji*. Diplomatska naloga, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Ljubljana.

EVROPSKA KOMISIJA (1990): *Completing the Internal Market: An Area without Internal Frontiers*. Luksemburg.

EVROPSKA KOMISIJA (1992): *The Elimination of Frontier Control*. Luksemburg.

GASSON, B. (1979): *The Influence of National Borders on Regional Integration*. Department of Urban and Regional Planning, University of Cape Town, tipkopis.

KAMMAN, Jan-Dirk (1993): *Bottlenecks, Barriers and Networks of Actors. Theory and Practise of Transborder cooperation*. Verlag Helbing & Lichtenhahn, Basel.

MLADINA (1991): *Migranti, Nova selitev narodov*, tematska številka, 30. junij 1991.

MLINAR, Zdravko (1991): Od prostora krajev do prostora tokov: prestrukturiranje ali razkroj teritorialno družbene organizacije. Družboslovne razprave št. 10, Ljubljana.

MLINAR, Zdravko (1994): Kdo danes še potrebuje državne meje? Teorija in praksa, 9-10.

MLINAR, Zdravko (1994a): Individuacija in globalizacija v prostoru. SAZU, Ljubljana.

MLINAR, Zdravko (1995): Na pragu ubikvitarnе družbe. Teorija in praksa,

NAISBITT, John (1994): Global Paradox. Avon Books, New York.

STRASSOLDO, Raimondo (1970): From barrier to Junction, Towards a Sociological Theory of Borders. I.S.I.G.,

Gorica.

STRASSOLDO, Raimondo (1979): Temi di Sociologia delle Relazioni Internazionali. Quadreni dell I.S.I.G., Gorica.